

Avdelning
Juridiska avdelningen
Handläggare
Caroline Cruz
08-563 087 23

Datum 2016-06-07
Reg.nr 31-00142-15

Stockholms universitet
Rektor
106 91 Stockholm

Anmälan om kursen Arkivvetenskap 60 högskolepoäng vid Stockholms universitet

Beslutet i korthet: Anmälarnas kritik är i vissa delar befogad då universitetet bland annat inte följt examinationsformerna i kursplanerna och brustit i hanteringen vid utlämnande av allmänna handlingar. UKÄ utgår från att de åtgärder universitetet vidtagit såsom revidering av kursplaner och utbildning av lärare leder till att liknande felaktigheter kan undvikas i fortsättningen. Vad gäller anmärkningarna mot utbildningens kvalitet kommer UKÄ att prioritera en granskning av utbildningen när det nya kvalitetssystemet startar.

Anmälan

Till Universitetskanslersämbetet, UKÄ, har kommit in två anmälningar mot Stockholms universitet för brister i kursen Arkivvetenskap, 60 högskolepoäng, avancerad nivå. Anmälningarna har gjorts av tre studenter på kursen: NN, AA respektive BB. Det framgår också att Stockholms universitets studentkår har varit inkopplad i ärendet.

Anmälningarna rör i huvudsak avvikelser från kursplanen, brister i administrationen, bristande hantering vid utlämnande av allmänna handlingar och bristande kvalitet på utbildningen.

Som bakgrund till anmälan har anmälarna hänvisat till den kritik som ämnet arkivvetenskap tidigare fått av UKÄ:s föregångare Högskoleverket 2004 och 2008¹. Verket ifrågasatte ämnet arkivvetenskaps vetenskapliga anknytning och 2008 även examensrätten. I samband med verkets utvärdering riktade studenterna kritik mot administrationen av kurserna på C- och D-nivå. Studenter anmälde också kursen Arkivvetenskap till Högskoleverket 2009² för bland annat bristande administration.

Anmälarna har anfört i huvudsak följande.

Avvikelser från kursplanen och i brister i administrationen

Trots att obligatoriska moment inte anges i kursplanen för delkurs 2 förekom olika information om detta i två scheman. På delkurs 3 informerades studenterna i schemat, i kursbeskrivningen och i mejl att tre seminarier var obligatoriska och examinerande trots att det saknades stöd i kursplanen. Studenterna examinerades utan stöd i kursplanen. En student fick i strid mot kursplanen komplettera betyget F i stället för att göra en ny examination.

¹ Högskoleverkets rapportserie: Utvärdering av ämnena arkivvetenskap, biblioteks- och informationsvetenskap, bok- och bibliotekshistoria, informations- och medievetenskap, kulturvård och museologi vid svenska universitet och högskolor (2004:27) samt Granskning av utbildningarna inom kulturvård och ABM-området (2008:45).

² Högskoleverkets beslut 2010-04-07, reg.nr 31-125-09.

Scheman, litteraturlistor och prov distribuerades inte enligt Stockholms universitets gällande regelverk. Dubbla scheman, vilka motsade varandra, förekom i flera fall och vid schemaändringar och rättningar kommunicerade inte institutionen detta till studenterna. Exempelvis meddelades inte studenterna då inlämningsdatumet för hemtentamen på delkurs 4 flyttades fem dagar in på nästa delkurs. Litteraturlistan fanns inte tillgänglig på kurshemsidan för delkurs 2, 3, 4 och 5. Schemat på kurshemsidan var felaktigt, kursansvarig rättade inte felet trots påpekanden. Det gavs ingen skriftlig information om när examinationsuppgifterna för delkurs 2 och delkurs 4 skulle delas ut. På delkurs 4 fick studenterna inte skriva omprov i enlighet med universitetets regelverk. Studenterna nekades att göra omtentamen samma läsår på delkurs 2.

Varken tentamensgenomgångar eller rättningsmallar förekom på kursen arkivvetenskap och studenterna fick inte heller skriftliga betygsmotiveringar trots att de begärt det. Enligt universitetets regler för examination har en student som begär det rätt att få en skriftlig betygsmotivering. Kursvärderingar har inte hållits tillgängliga för studenterna. Inte heller har åtgärder till följd av kursvärderingarna presenterats för studenterna.

Bristande hantering av utlämnande av allmänna handlingar

Studenterna bad muntligen undervisande lärare på olika delkurser att få ta del av gamla prov och provsvar. Studenterna nekades detta men gavs bland annat ingen information om rätten till skriftligt avslagsbeslut eller anvisning om hur beslutet kunde överklagas.

I ett fall mejlade läraren följande: Tyvärr har vi inte möjlighet att lämna ut tidigare tentor eftersom frågorna i många fall kan komma att återanvändas. Provsvar har vi inte tillgång till men även de avslöjar ju för mycket för dig om det är samma frågor som besvaras. I ett annat fall svarade läraren bland annat att studentens tentasvar ägdes av studenten och inte av institutionen och att institutionen därför inte hade någon rätt att lämna ut provsvaren. Vid ett annat tillfälle fick studenterna slutligen efter inbladning av en universitetsjurist ta del av handlingarna.

Studenter fick inte kopior av sina provsvar och fick bland annat till svar att expeditionen inte hade resurser att erbjuda kopierings- och postservice till alla studenter som så önskade. En student nekades att få en kopia av sitt provsvar och fick i stället originalet. Kopior behölls av historiska institutionens expedition. Detta förfarande stred mot Stockholms universitets föreskrifter för examination.

Undervisande lärare på två delkurser kommunicerade med studenter genom privata e-postkonton eller e-postkonton de hade som anställda på en annan myndighet. Förfarandet gäller bland annat beslut om utlämnande av allmänna handlingar. Enligt Stockholms universitets handbok om ärendehandläggning ska anställda i tjänsten endast använda sin officiella e-postadress vid universitetet.

Bristande kvalitet på utbildningen

Kursen är på avancerad nivå, men kunskaperna som ges kan anses vara grunda och inte bygga på de kunskaper studenterna har inhämtat på grundnivå. På avancerad nivå är det vanligt att studenterna efter avslutad kurs ska kunna kritiskt granska, vetenskapligt förhålla sig till samt analysera och formulera forskningsfrågor. En jämförelse kan göras med de mål som anges i kursplaner och utbildningsplaner på utbildningar i ABM³ vid andra universitet men som inte finns i kursplanen för kursen arkivvetenskap vid Stockholms universitet. Exempelvis anges i kursplanen för arkivvetenskap på avancerad nivå vid Uppsala universitet⁴ som mål och syfte med kursen att studenten efter genomgången kurs förväntas ha uppnått bland annat

- förmåga att formulera en lämplig teorianknytning till ett forskningsproblem och att välja lämplig metod för forskningsproblemet
- förmåga att med hjälp av inomvetenskapliga analytiska redskap och modeller kritiskt reflektera över tillämpad praxis inom arkivverksamhet
- förmåga att anknyta en vetenskaplig undersökning till aktuell forskning och bidra till kunskapsutvecklingen.

Förkunskapskraven för kursen arkivvetenskap vid Stockholms universitet är kandidatexamen, minst 180 högskolepoäng, varav minst 90 högskolepoäng i ämnen med relevans för historisk forskning, i första hand historia, idéhistoria eller ekonomisk historia, men även andra humanistiska och samhällsvetenskapliga ämnen kan komma ifråga. Att studenterna saknar grundläggande kunskaper i arkivvetenskap skulle kunna bidra till att undervisningens nivå inte når den fördjupning som förväntas på avancerad nivå.

I kursplanen anges att ”kursen syftar dels till att möta arkivarieprofessionens krav, dels till att ge en grund för arkivvetenskaplig forskning”. Detta kan försvåras om studenternas kunskaper inte fördjupas på det sätt som krävs för antagning till forskarutbildning. Utöver att kursen till stor del syftar till att ge studenterna grundläggande kunskaper finns det inte någon information om vilken nivå den avslutande uppsatsen är på. Kursen behandlar inte teoretiska aspekter som exempelvis etnicitet, genus eller intersektionalitet. Vidare kan det vara svårt för de utbildade studenterna att uppfylla arkivlagens krav på att i sin yrkesutövning tillgodose forskningens behov och att värna det nationella kulturarvet då studenterna inte examineras på teorier eller metoder för bevarande av kulturarv.

Enligt bland annat Högskoleverkets rapport *Granskning av utbildningarna inom kulturvård och ABM-området* från 2008 framkom att utbildningen hade en anmärkningsvärd låg andel tillsvidareanställda lärare.

År 2014/2015 såg det ut på följande sätt:

Delkurs 1: visstidsanställd lärare utan forskningserfarenhet

³ ABM - Arkivvetenskap, Biblioteks- och informationsvetenskap och Musei- och kulturarvsvetenskap.

⁴ I anmälan ges också utdrag ur utbildningsplaner för mastersprogram i ABM vid universiteten i Uppsala och Lund och kursplanen för kursen arkivvetenskap vid Stockholms universitet.

Delkurs 2: visstidsanställda lärare utan forskningserfarenhet
Delkurs 3: professor i juridik anställd vid annan fakultet på Stockholms universitet
Delkurs 4: visstidsanställda lärare utan forskningserfarenhet
Delkurs 5: visstidsanställda lärare utan forskningserfarenhet samt 4 föreläsningstimmar av kursansvarig tillika tillsvidareanställd docent, disputerad i historia
Delkurs 7: Undervisning av kursansvarig tillika tillsvidareanställd docent, disputerad i historia samt visstidsanställd doktor, disputerad i historia

Undervisande lärare och examinatorer på delkurs 1, 2, 4, och 5 saknade forskningserfarenhet och hade samma eller lägre examen än studenterna. Lärarna på dessa kurser var till vardags tjänstemän på statliga myndigheter. Undervisande lärares koppling till forskningen kan ses som nyckeln till sambandet mellan undervisning och forskning.

Det finns inte någon arkivvetenskaplig forskningsmiljö på historiska institutionen vid Stockholms universitet.

Kurslitteraturen bestod till stor del av texter utan vetenskaplig grund. Delar av litteraturen på delkurserna 2 och 4 utgjordes av handböcker från de myndigheter där lärarna arbetade. Den litteratur som fanns passar bättre på grundnivå än avancerad nivå.

Trots att det står i arkivlagen att arkiven är en viktig del av kulturarvet förmedlade kursen inga metoder eller förhållningssätt kring hur studenterna ska värna om kulturarvet.

Till anmälan har fogats bland annat kursplan, kursbeskrivningar för flera av delkurserna, litteraturlistor, scheman och mejlkorrespondens mellan bland andra anmälnarna och företrädare för universitetet.

Universitetets svar

Stockholms universitet har yttrat sig över uppgifterna i anmälningarna och anfört följande.

Inledningsvis vill Stockholms universitet framföra att det i flera väsentliga delar finns fog för anmälnarnas kritik. Universitetet beklagar framförallt de olika administrativa brister och avsteg som skett och de felaktiga besked som tidigare lämnades i fråga om utfående av allmänna handlingar.

Historiska institutionen har sedan anmälnarnas klagomål först framställdes bedrivit ett utvecklingsarbete som inkluderar såväl innehåll, undervisningsformer som administrativa rutiner. Flera åtgärder har vidtagits för att komma till rätta med felaktigheter som förekommit, exempelvis i form av ytterligare instruktioner och revideringar av kursplaner.

Stockholms universitet vill även i sammanhanget framföra att universitetet det senaste året genomfört ett omfattande arbete för att ta fram samlade regler för utbildning och

examination vid universitetet. De beslutade reglerna förväntas på litet längre sikt förbättra kunskapen och därmed regelefterlevnaden i hela universitetets verksamhet. Även i övrigt bedöms det dock finnas behov av uppföljning och kvalitetssäkring av flera av de aspekter som behandlas i anmälan. Institutionen kommer nu med stöd av fakulteten och universitetets förvaltning att arbeta vidare med att kartlägga och åtgärda kvarvarande brister inom utbildningen i arkivvetenskap. Fakulteten kommer att systematiskt gå igenom vilka åtgärder som krävs med institutionen.

Mot denna bakgrund redovisas universitetets syn på det inträffade och behovet av åtgärder för att framöver säkra en bättre regelefterlevnad och därmed studenternas rättssäkerhet.

Frågor om avvikelser från kursplan eller brister i administrativa rutiner

Universitetet har allt sedan tidigare granskning av utbildningen i arkivvetenskap sökt åtgärda de brister som förekom i fråga om kursplaner. Att en delkurs i kursplanen har ett lärandemål medan det i kursbeskrivningen anges två lärandemål är beklagligt. Ytterligare åtgärder i frågan vidtas nu för att säkerställa att kursplaner ska följa gällande regler och efterlevas i verksamheten.

Att examinationen på vissa delkurser avvikit från kursplanen är allvarligt. I syfte att detta inte ska upprepas har bland annat samtliga lärare på kursen särskilt informerats om regelverket samtidigt som examinationsformerna klargjorts i den kursplan som uppdaterats efter det som inträffat. Genom dessa åtgärder och genom att kontinuerlig information lämnas till nya lärare framöver så är universitetets uppfattning att det kan säkerställas att sådana avsteg från regelverket inte ska förekomma på nytt.

Vidare har det funnits brister i informationen till studenter i olika avseenden. Det handlar om schemaändringar med bristfällig återkoppling till studenterna inklusive förflyttad tidpunkt för examination utan att det på ett riktigt sätt meddelats samtliga studenter. Bristande information om schemaändring har tagits upp särskilt med kursens lärare och i de fall schemaändringar måste förekomma så ska det meddelas i en på förhand angiven ordning så att alla studenter kan ta del av informationen.

Det har även funnits brister när det gäller möjligheterna till omtentamen, kommunikation via externa epostkonton, samt i fråga om tillgodoseende av studenternas rätt till skriftlig betygsmotivering. Även i denna del måste informationsinsatser vidtas vid universitetet i syfte att säkerställa efterlevnaden av regelverket.

Allmänna handlingar

Hanteringen av frågor om allmänna handlingar har inte följt de krav som ställs i tryckfrihetsförordningen, offentlighets- och sekretesslagen samt universitetets regler för beslut i fråga om avslag på begäran att utfå en allmän handling. Så tidigt som möjligt efter det att den felaktiga informationen nådde behörig instans vid universitetet har universitetet sökt korrigerat det missförstånd som funnits i fråga om hanteringen av allmänna handlingar. Detta gäller både i fråga om ordningen för beslut om avslag på

utfående av allmänna handlingar och i fråga om tillämpningen av offentlighets- och sekretesslagen.

Även om studenterna i slutändan har fått ut de efterfrågade handlingarna så har det tagit alltför lång tid. I den utsträckning ett befintligt examinationsupplägg vid institutionen försvåras av gällande författningar måste naturligtvis examinationsupplägget anpassas till gällande regler. Det konstateras även att en utökad servicenivå där studenter själva kan skriva ut allmänna handlingar inte bedöms utgöra hinder för att personer - oavsett vem det är - begär ut kopior mot betalning enligt gällande författningar.

Universitetet arbetar kontinuerligt med att informera och utbilda personalen i frågor om förvaltningsrätt och allmänna handlingar. Detta sker exempelvis vid introduktionsutbildning för nyanställda. Universitetets personal förväntas känna till interna regler och rutiner i detta avseende. Detta ska även säkerställas genom särskilda informationsinsatser, information på hemsidan, samt möjligheten till interna konsultationer med universitets jurister. En ytterligare kontroll görs i detta hänseende genom att avslag på utfående av allmänna handlingar ytterst hanteras på central nivå vid universitetet. På förekommen anledning måste ytterligare information lämnas om hanteringen av allmänna handlingar.

Universitetet beklagar sammanfattningsvis de brister som har förekommit. Mot bakgrund av vad som framkommit i anmälan kommer universitetet att aktivt arbeta vidare för att stärka studenternas rättssäkerhet.

Utbildningens kvalitet

Kursen arkivvetenskap är en yrkesinriktad påbyggnadsutbildning för studenter som har examen. Det är en teoretisk professionsutbildning på avancerad nivå, som varvar teori och praktik. Utbildningen vilar på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet i enlighet med 1 kap. 2 § högskolelagen. Kursen är inte utformad för att ge behörighet till forskarutbildning i arkivvetenskap men bygger på de kunskaper som studenter har inhämtat på grundnivå. Detta framgår av vid tillfället gällande kursplanen. Vissa brister i lärandemålen som påpekats av anmälarna har korrigerats i den reviderade kursplanen.

I kursen arbetar man aktivt med kursvärderingar som ligger till grund för utvecklingsarbetet. Även om flertalet studenter är nöjda med kursen så tar universitetet allvarligt på individuella klagomål. Stockholms universitet konstaterar att det finns många undervisande lärare som saknar erfarenhet av forskning. Ytterst kan detta riskera att äventyra utbildningens vetenskaplighet, men till detta läsår har en disputerad lärare rekryterats som ska tjänstgöra i ämnet på deltid, och universitetet kommer även framöver att arbeta aktivt för att öka andelen undervisande lärare med vetenskaplig kompetens inom aktuell kurs. Några brister i litteraturens vetenskaplighet - som anmälarna gjort gällande - anses inte föreligga.

Övrigt

Universitetet har till sitt yttrande fogat kursplanen för kursen och en reviderad version.

Anmälarna har därefter lämnat synpunkter på universitetets yttrande och bland annat redogjort för frågor som uppstod efter att anmälningarna lämnats till UKÄ.

Universitetskanslersämbetets bedömning

UKÄ har enligt sin instruktion⁵ till uppgift att utöva tillsyn över universitet och högskolor. Detta gör ämbetet genom att granska om universitet och högskolor följer de lagar och förordningar som gäller för deras verksamhet. Granskningen inbegriper att lärosätena följer de egna reglerna. Enligt sin instruktion⁶ ansvarar UKÄ också för kvalitetssäkring av högskoleutbildning genom bland annat utvärdering av utbildning på grundnivå, avancerad nivå och forskarnivå.

UKÄ konstaterar att Stockholms universitet har medgett att det i vissa delar funnits fog för anmälarnas kritik. Det gäller framför allt uppgifterna om avvikelser från kursplanen och brister i administrationen samt hanteringen vid utlämnande av allmänna handlingar. UKÄ instämmer i universitetets bedömning. I dessa fall har universitetet redogjort för åtgärder man vidtagit för att komma till rätta med felaktigheterna såsom revideringar av kursplaner och utbildning av lärarna. Universitetet har också bedömt att det finns behov av uppföljning och kvalitetssäkring av flera av de aspekter som behandlas i anmälan och att man kommer att arbeta vidare med att kartlägga och åtgärda kvarvarande brister. UKÄ utgår från att de åtgärder Stockholms universitet vidtagit leder till att liknande felaktigheter kan undvikas i fortsättningen.

Vad gäller kvaliteten på högskoleutbildningar gav regeringen den 1 april 2016 UKÄ i uppdrag att vidareutveckla och implementera ett nytt system för kvalitetssäkring av högre utbildning i enlighet med de bedömningar som regeringen gjort i skrivelsen *Kvalitetssäkring av högre utbildning* (skr. 2015/16:76, bet. 2015/16:UbU9, rskr. 2015/16:155). Utvärderingar enligt det nya kvalitetssystemet förväntas kunna påbörjas under hösten 2016.

Stockholms universitet anser att den kritik som framförts i anmälan om bristande kvalitet på utbildningen i huvudsak inte är befogad. UKÄ konstaterar att Högskoleverket i ett beslut den 19 maj 2009 ifrågasatte examensrätten för ämnet arkivvetenskap på grundnivå och avancerad nivå vid Stockholms universitet. Av beslutet framgår att lärarresurserna bedömdes som otillräckliga för att bedriva utbildning på grundnivå och avancerad nivå. Vidare bedömdes att anknytning till utbildning på forskarnivå saknades för att ge masterexamen på avancerad nivå. Stockholms universitet skulle senast den 19 maj 2010 komma in med en redogörelse till Högskoleverket för vidtagna åtgärder. I redogörelsen som universitetet skickade in uppgavs att arkivvetenskap som huvudområde upphört och

5 4 § förordningen (2012:810) med instruktion för Universitetskanslersämbetet.

6 2 § samma förordning.

att universitetet skulle ge en kurs i arkivvetenskap på avancerad nivå som skulle kunna ingå i en masterexamen i historia. Då arkivvetenskap inte längre var något huvudområde vid Stockholms universitet fann Högskoleverket ingen anledning att göra någon uppföljning och avslutade ärendet om ifrågasatt examenstillstånd den 21 juni 2010.

UKÄ utvärderade utbildningar inom arkiv-, biblioteks- och museivetenskap 2014. Eftersom endast utbildningar som ledde till minst kandidatexamen ingick i ämbetets utvärderingar granskades inte den aktuella kursen Arkivvetenskap.

Med beaktande av vad som framkommit i detta ärende och att ämnet arkivvetenskap vid Stockholms universitet tidigare ifrågasatts av Högskoleverket, finner UKÄ det motiverat att granska utbildningen i Arkivvetenskap. UKÄ kommer därför att prioritera en sådan granskning när utvärderingar enligt det nya kvalitetssystemet startat.

Med dessa delvis kritiska besked avslutas ärendet.

Beslut i detta ärende har fattats av universitetskanslern Harriet Wallberg efter föredragning av verksjuristen Caroline Cruz i närvaro av chefsjuristen Christian Sjöstrand, avdelningschefen Karin Järplid Linde, strategi- och planeringsansvarige Per Westman samt kommunikationschefen Agneta Rolfer.

Harriet Wallberg

Caroline Cruz

Kopia för kännedom till

NN

AA

BB